

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

„Přednášky a zkoušení na právnických fakultách v době internetu“ Zpráva ze semináře profesora Richarda Grimese na Právnické fakultě Univerzity Karlovy

„*Jak učitelé, tak studenti vyjadřují přesvědčení, že dosavadní způsob výuky práva není pro 21. století ideální, je proto dobré uvažovat o změnách.*“ Takto zahájil profesor Richard Grimes¹ seminář o právnickém vzdělávání na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, který dne 26. dubna 2017 pořádalo její Mezioborové centrum rozvoje právních dovedností. R. Grimes, přední britský odborník na právnické vzdělávání, tak přispěl do intenzivní debaty o podobě výuky práva a zkoušení, která v současné době na fakultě probíhá. V rámci svého úvodního slova i následně diskuzi představil řadu principů, které považuje pro právnické vzdělávání v dnešní době za základní a které vycházejí ze současných vzdělávacích teorií. R. Grimes hned na začátek zdůraznil, že není možné se domnívat, že lze všechna jeho doporučení bez dalšího následovat, a dále upozornil též na omezení, na která je nutné pamatovat. V neposlední řadě představil některé konkrétní aspekty studia na své domovské *York Law School*, na které je výuka práva založena výlučně na řešení jednotlivých právních problémů. Účelem této zprávy je prezentované principy právnického vzdělávání představit a shrnout.

První z doporučení směřovalo ke skladbě kurikula, které stojí v centru pozornosti každé úvahy o změnách v právnickém vzdělávání, kdy dle R. Grimese je důležité myslet na to, že je potřeba pokrýt základy, ale zároveň není možné zabývat se vším. Dle R. Grimese to ani není nutné, mnohem důležitější je soustředit se na rozvoj právního myšlení studentů. Není nezbytné, aby studenti měli potřebnou znalost při položení otázky, právnické fakulty by ale měly zajistit, že jejich absolvent bude umět správnou právní informaci vyhledat a zasadit do kontextu. R. Grimes upozornil, že je vhodné v rámci výuky propojovat jednotlivá právní odvětví a ukazovat studentům souvislosti jak v rámci jednoho předmětu, tak mezi nimi. Právo není soubor striktně oddělených celků, přestože je tak často vyučováno. To mimo jiné respektují právě na *York Law School*, kde studenti řeší jednotlivé právní problémy, které nebývají věnovány jen jednomu právnímu odvětví a ve kterých se často setkává řada nejrůznějších problematik, které studenti na základě vlastního úsudku musí zkoumat, jak tomu následně v praxi bývá.

Seminář se dále věnoval roli studenta v právnickém vzdělávání. Základ řady doporučení R. Grimese tvoří teze vycházející ze současných vzdělávacích teorií a pedagogických výzkumů, dle kterých se student učí efektivněji, jestliže je ve vzdělávání aktivně podporován. Odpovědnost za výsledné vzdělání by však měla ležet v prvé řadě na samotném studentovi, kterému škola poskytne to nejlepší, co mu může nabídnout, ale je pak na něm, aby toho rádně využil. Dále platí, že mají-li studenti o konkrétní problematiku od počátku větší zájem, intenzivněji pracují a dosahují lepších výsledků. Je pak mimo jiné rolí fakulty studenty ke studiu jednotlivých právních oblastí motivovat, ať již strukturou kurzu, či metodami výuky. Přednášky, klasická výuková metoda, nesplňují výše uvedená kritéria mimo jiné právě proto, že role studenta je v nich příliš pasivní. Nicméně není nutné (a ani realizovatelné) od nich chtít okamžitě upustit, pokud jsou součástí vzdělávacího procesu současně i další výukové metody.

¹ Prof. Richard Grimes, hostující profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy, až do nedávné doby působil na *York Law School*, jedné z předních právnických fakult ve Velké Británii, kde se mimo jiné podílel na zavádění nového kurikula. Má za sebou dlouholetou právní praxi, jeho specializací je pak právnické vzdělávání.

Na základě podnětů ze strany diskutujících popsal *R. Grimes* též specifickou výukovou metodu, tzv. *problem based learning* („PBL“), na které je od počátku založeno právníké vzdělávání na *York Law School*.² Při zavádění nového studijního programu bylo zvažováno, čím by se tato právníká fakulta mohla odlišit od ostatních, a inspirace přišla ze strany lékařské fakulty tamní univerzity, na které se pomocí PBL vyučuje. *York Law School* tedy zavedl zcela nový program založený výlučně na PBL, v rámci kterého se studenti učí výhradně pomocí řešení jednotlivých právních problémů v rámci skupinek za podpory vyučujících, kteří jim poskytují podporu a zpětnou vazbu. Přestože užití experimentálních a klinických metod značně stoupá, žádná jiná právníká fakulta ve Velké Británii není založena zcela výlučně na PBL. Přes počáteční nedůvěru se ukázalo, že se jedná o velmi efektivní program a absolventi této právníké fakulty jsou na trhu práce velmi žádaní. Jak sám *R. Grimes* poznamenal, sestavení takového programu je finančně i časově velmi náročné, uvažovat o absolutní změně studijního programu směrem k PBL metodě by tedy bylo přehnaně ambiciózní. Již v současnosti je však týmové řešení právních problémů využíváno v rámci některých odborných praxí nabízených Právníkou fakultou Univerzity Karlovy, od příštího semestru se pak uvažuje i o konkrétním využití metody PBL v některém z volitelných předmětů.

S výukou pak nedílně souvisí též hodnocení studentů, a to jak v podobě čistého zkoušení, tak poskytování zpětné vazby. Je nezbytné, aby studenti dostávali pravidelnou a detailní zpětnou vazbu, na základě které budou schopni posoudit, jaký udělali pokrok a jak se mohou dále zlepšit. *R. Grimes* uvedl, že poskytování kvalitní a podrobné zpětné vazby je drahé a náročné, ale vyplatí se, neboť právě zpětná vazba studentovi nejvíce pomůže se posunout dále. Zpětná vazba by proto měla být ideálně součástí každého hodnocení. Studentovi by mělo být srozumitelné, z jakých konkrétních důvodů dostal dobrou, nebo naopak špatnou známku.

Samotná výsledná známka pak nemusí být tvořena výlučně jen známkou ze závěrečné zkoušky, jak tomu často bývá, v rámci jednoho předmětu lze přistoupit ke kombinaci více druhů hodnocení, kterým může být přikládána různá váha. S alternativními způsoby examínace (např. esej, *open book exam* či reflexní deník) se pak čím dál častěji setkáváme i u místních předmětů, často volitelných, a především v zahraničí hrají významnou roli. Zaznělo také několik zajímavých informací týkajících se zkoušení ve Velké Británii, kde na základě požadavků ze strany profesních komor je nutné, aby zkoušky z hlavních předmětů oboru právo měly písemnou podobu. Systém zkoušení pak obsahuje nastavení velmi striktní kontroly objektivnosti hodnocení, a to jak za pomoci vzájemné kontroly, tak i externího hodnocení ze strany kolegů z jiných univerzit. *R. Grimes* přiznává, že hodnocení je vždy subjektivní, přesto se domnívá, že je nutné vynaložit snahu o co největší míru objektivnosti a spravedlivého hodnocení, které by tak mělo být ze strany studentů vnímáno, což zároveň souvisí i s výše uvedeným potenciálem zpětné vazby získané v rámci zkoušení.

V návaznosti na výše uvedené principy „dobré praxe“ právníkého vzdělávání uvedl *R. Grimes* též několik faktorů a omezení, které je potřeba při úvahách o změnách v právníkém vzdělávání zohlednit. V první řadě mezi ně patří počet studentů a kapacitní možnosti fakulty. Za optimální počet studentů ve skupině připadající na jednoho učitele považuje *R. Grimes* na základě vlastních zkušeností pouhých 12 studentů. I ve větších třídách lze učit interaktivně, opravdu intenzivně ale může být výuka jen v malých skupinkách. Nemalou roli hrají také dostupné materiální zdroje a technologie, dalšími kritérii jsou pak zákonné požadavky a specifika jednotlivých právníkých profesí. V neposlední řadě mají velký vliv na podobu

² O výuce práva pomocí PBL přednášel *R. Grimes* na Právníké fakultě Univerzity Karlovy v Praze již dříve, viz: URBAN, M. – FRIEDEL, T. Výuka práva pomocí *Problem Based Learning*. Zpráva ze semináře profesora Richarda Grimese pořádaného na Právníké fakultě Univerzity Karlovy. *Právník*. 2016, roč. 155, č. 9, s. 796–798.

právníckého vzdělávání tradice a zvyky. Proč bychom měli své studenty právo učit zcela jinak, než jsme byli učení my?

Je pozitivní, že Právnická fakulta Univerzity Karlovy hostí obdobné semináře a diskuze, a to za přítomnosti děkana fakulty, vyučujících, členů akademického senátu i studentů. O všech výše uvedených principech je žádoucí aktivně přemýšlet. Kladně lze ohodnotit skutečnost, že nově dochází k nahrávání přednášek, což odpovídá možnostem současných moderních technologií, výuka mnoha povinně volitelných a volitelných předmětů pak probíhá zcela bez přednášek za využití jiných výukových metod. I součástí studia povinných předmětů pak čím dál častěji bývají například simulované soudy. *R. Grimesovi*, který v Praze nepřednášel poprvé, patří poděkování za inspirativní příspěvek do diskuze o právníckém vzdělávání v České republice a lze se jen ztotožnit s přáním moderujícího diskuze, *JUDr. Mgr. Michala Urbana, Ph.D.*, že profesor *R. Grimes* nepřednášel na Právnické fakultě Univerzity Karlovy ani naposledy.

Hana Draslarová*

* Mgr. Hana Draslarová, katedra politologie a sociologie, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: draslarh@prf.cuni.cz. Tento text vznikl v rámci programu PROGRES p. č. Q18, řešeném na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy.